MILHJOBYRÅN
Repslagaregatan 7
544 34 Hjo
Mobil 072-895 1691
christer.haagman@milhjobyran.se

2022-02-17

Till
Miljödepartementet
m.registrator@regeringskansliet.se
m.miljoprovningsenheten
@regeringskansliet.se

Åtgärdsutredningen från Försvarsmaktens Miljöprövningsenhet avseende Karlsborgs PFAS-förorenade flygplats utgör nytt underlag för avvisning av ansökan till utökad verksamhet samt avvisning av ansökan om markavvattningsdispens.

Regeringskansliets beteckningar M2020/01082 och M2020/01750.

I egenskap av ombud för Aktion Rädda Vättern samt ett stort antal enskilda personer önskar undertecknad informera Regeringskansliet om att Försvarsmaktens inlämnade åtgärdsutredning avseende Karlsborgs PFAS-förorenade flygplats utgör ytterligare ett underlag för att upphäva länsstyrelsens markavvattningsdipsens och därmed även tillståndet att femdubbla flygverksamheten.

Skäl 1: Åtgärdsutredningen visar att markavvattning genom renoverad och förnyad dränering av flygfältet **inte** kan ske så som beskrivs i ansökningshandlingarna. En hel serie åtgärder måste istället **först** vidtas för att minska utflödet av **PFAS-förorenat dag- och ytvatten**, till exempel genom sanering av ledningar och diken. Föroreningssituationen i den nordöstra delen av flygplatsen, inklusive den så kallade äldre brandövningsplatsen, är dessutom fortfarande inte utredd.

Skäl 2: Någon åtgärdsutredning för att sanera förorenat **grundvatten** har ännu inte påbörjats. Därför bör heller inget dräneringsarbete genomföras som innebär sänkt grundvattennivå. Delar av landningsbanan kan behöva övertäckas. Extremt höga PFOS-halter på 2 300 000 ng/l har uppmätts i grundvattnet under den så kallade nya brandövningsplatsen. (Miljökvalitetsnormen, inlandsvatten, för PFOS = 0,65 ng/l.)

Bakgrund

Aktion Rädda Vättern har i många år krävt att tillsynsmyndigheten FIHM ska tillämpa 10 kapitlet i miljöbalken och förelägga Försvarsmakten/Fortifikationsverket att inkomma med en åtgärdsutredning. PFAS-föroreningarna upptäcktes redan hösten 2013.

Den 29 oktober 2020 beslutade FIHM att förelägga Försvarsmakten att *”utföra en **åtgärdsutredning** i syfte att minska spridningen av PFAS via dag- och ytvatten till Kärnebäcken från Karlsborgs flygplats.”*

Parallellt förelade FIHM Fortifikationsverket att redovisa en handlingsplan för fortsatt utredning i syfte att kartlägga, bedöma och kvantifiera spridningen av PFAS från flygplatsens nordöstra dagvattenledningsnät, vars avrinning sker i östlig riktning direkt till recipienten Vättern från Karlsborgs flygplats. Resultat förväntas inte förrän i slutet av 2022.

Splittrat ansvar

Av okänd anledning betraktar FIHM Försvarsmakten som verksamhetsutövare och ansvarig för föroreningssituationen i de delar av flygplatsen som avrinner via Kärnebäcken till Bottensjön och vidare ut i Vättern, men betraktar Fortifikationsverket som verksamhetsutövare och ansvarig för föroreningssituationen i de delar av flygplatsen som avrinner direkt till Vättern.

Detta komplicerar och fördröjer naturligtvis arbetet, men det är ändå positivt att FIHM, efter så många år, till slut har börjat tillämpa miljöbalken och förelagt om åtgärdsutredningar. Varje år, varje dag, varje sekund, rinner PFAS-förorenat vatten från flygplatsen ut i Vätterns vattenskyddsområde. I ytterligare en vetenskaplig studie från Örebro universitet[1] bekräftas att Karlsborgs flygplats är en av de största punktkällorna för PFAS-förorening av Vättern.

Begränsad och ofullständig åtgärdsutredning

Den 31 augusti 2021 presenterar Försvarsmaktens konsult NIRAS ”Åtgärdsutredning och riskvärdering med avseende på PFAS.” Åtgärdsutredningen är kraftigt avgränsad då endast dagvattensituationen berörs och inte grundvattnet. NIRAS skriver:

> *”Då föroreningstransporten med grundvatten bedömts ske ytterst långsamt fokuserar utredningen på åtgärder som kan minska spridningen av PFAS till recipienten via dagvatten och ytvatten.”* (Sid.7 åtgärdsutredningen.)

Åtgärdsutredningen förslår fem åtgärder som kan och bör kombineras; övertäckning av hot-spots, muddring av dikessediment, relining av dagvattenledningar, omledning av dagvattennätet samt rening av dag- och ytvattnet i SAFF[2]- och/eller kolfilteranläggning.

Åtgärdsutredningen nämner överhuvudtaget inte dränering av vare sig landningsbanan eller stråkytorna. Att både sänka grundvattennivån och samla upp regnvatten från närmare 9 hektar asfalterad yta, och skicka dessa stora vattenmängder genom förorenade ledningar, förorenade diken, förorenad pumpstation och ut i den förorenade Kärnebäcken för vidaretransport till dricksvattentäkten Vättern, står i direkt strid mot åtgärdsutredningens förslag.

Åtgärdsutredningen har fortfarande, även enligt konsultens egen bedömning, flera

[1] Kompletterande material till artikeln:
https://pubs.acs.org/doi/suppl/10.1021/acs.est.1c04472/suppl_file/es1c04472_si_001.pdf

[2] http://envytech.se/wp-content/uploads/sites/2/2021/11/Envytech_PFAS_SAFF.pdf

kvarvarande osäkerheter.[3] Vad som utan tvekan står helt klart är att dräneringsarbetet inklusive sänkning av högsta grundvattennivån inte kan genomföras i ett separat projekt, enligt ansökan om markavvattningsdispens, utan hänsyn till åtgärdsutredningens förslag om hantering av dag- och ytvattnet.

Försvarsmakten/Fortifikationsverket måste uppmanas att göra **en anmälan** enligt 10 kap. miljöbalken och 28 § förordning (1998:899) om miljöfarlig verksamhet där ett helhetsgrepp tas om behovet av både sanering och markavvattning av hela flygplatsområdet.

> Åtgärdsutredningen stärker mark- och miljödomstolens yttrande att Försvarsmaktens och Fortifikationsverkets ansökningar bör avvisas, alternativt avslås. Det är även i linje med Aktion Rädda Vätterns, med fleras, överklagan.
>
> Det är av stor vikt att Regeringskansliet skyndsamt hanterar ärendena M2020/01082 och M2020/01750. Varje fördröjning innebär ökad påverkan på dricksvattentäkten Vättern och risk för ökade PFAS-halter i fisk.[4] Enligt mätningar från mars till december 2019 innehöll utloppet vid Motala ström 4,35 nanogram $PFAS_4$ per liter, i genomsnitt.[5] Danmark har efter tillämpning av EFSA:s kraftigt sänkta gränsvärde för tolerabelt intag fastställt gränsen för dricksvatten till 2 ng/l $PFAS_4$.[6]

Enligt uppdrag
Christer Haagman
MILHJOBYRÅN

Länkar till åtgärdsutredningen:

Huvuddel:
https://www.aktionraddavattern.se/wp-content/uploads/2021/11/Atgardsutredning-1.pdf
Bilaga 1:
https://www.aktionraddavattern.se/wp-content/uploads/2021/11/Atgardsutredning-bil.1-1.pdf
Bilaga 2-8:
https://www.aktionraddavattern.se/wp-content/uploads/2021/11/Atgardsutredning-bil.2-8.pdf

---

[3] ”Det finns flera kvarvarande osäkerheter att ta hänsyn till:
* Källområden är inte tydligt avgränsade, framförallt inte i jord
* Grundvattenströmningarna vid de mindre källområdena är inte utredda
* Riskbilden kan komma att påverkas av det nya TVI från EFSA när detta implementeras av svenska myndigheter eventuellt i form av nya rikt- och gränsvärden
* Underlaget för att bedöma risk från intag av fisk kan behöva kompletteras

[4] https://www.lansstyrelsen.se/jonkoping/djur/fiske/information-om-pfas-i-fisk.html
[5] Sid S 17: https://pubs.acs.org/doi/suppl/10.1021/acs.est.1c04472/suppl_file/es1c04472_si_001.pdf
[6] https://www.eurofins.se/tjaenster/miljoe-och-vatten/nyheter-miljo/saenkt-graensvaerde-i-danmark-foer-pfas-i-dricksvatten/